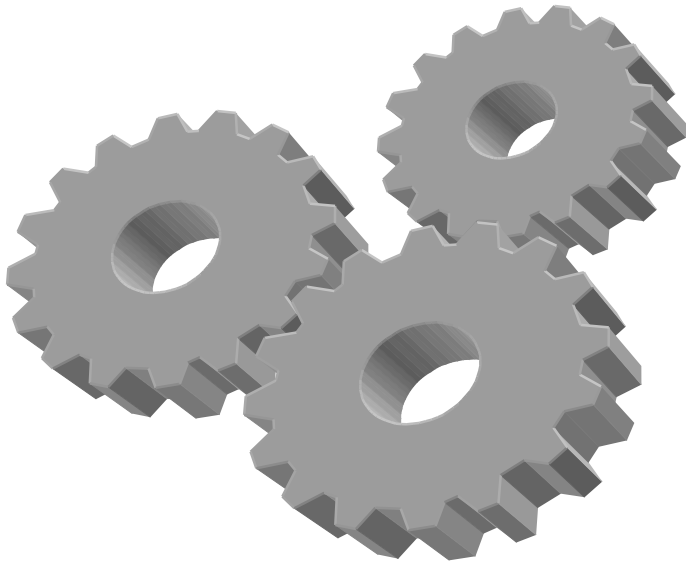




DİYARBAKIR METAL İŞLERİ YAPI KOOPERATİFİ



Baver AYDIN

Diyarbakır Yatırım Destek Ofisi

28.06.2011



S.S. DİYARBAKIR METAL İŞLERİ KÜÇÜK SANAYİ SİTESİ (K.S.S) YAPI KOOPERATİFİ

1. Meslek Gruplarının Siteleşmesi ve Kooperatifin Kuruluş Aşaması

Diyarbakır ilinde metal işleri ile uğraşan esnaf şehrin geneline dağılmış ve büyük ölçüde bina altlarında üretim yapar vaziyettedir. Bu durum kent içinde gürültü/görüntü kirliliği ve yapıların zarar görmesi başta olmak üzere pek çok olumsuz etkiler yaratmaktadır. Metal işleriyle uğraşan esnafın dağınık ve yetersiz fiziksel altyapı ile çalışıyor olması, firmaların gelişimini, kendi aralarındaki ve pazarla olan ilişkilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunlara ek olarak işletmeler kent merkezinde ciddi bir enerji yükü yaratmaktadır.

Bu sıkıntıların önlenmesine yönelik olarak Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu 09.07.2008 tarih ve 1661 no'lu kararında demirci esnafının çalışmalarının tarihi mekânlardaki taşların çatlamasına sebebiyet verdiği gerekçesiyle kent dışına taşınmalarına, yine Diyarbakır Büyükşehir Belediye Meclisi 15.05.2008 tarih ve 80 no'lu kararında bu işkoluna ait işyerlerinin kent dışında siteleşmelerine yönelik kararları almıştır.

Bu kararlar doğrultusunda, S.S. Diyarbakır Metal İşleri Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi, Diyarbakır Valiliği, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ve İlçe Belediyeleri, Defterdarlık, Diyarbakır Esnaf ve Sanatkarları Odaları Birliği, Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, Mimarlar ve İnşaat Mühendisleri Odalarının da desteği ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Diyarbakır Sanayi ve Ticaret İl Müdürlüğü'nün 11.03.2009 tarih ve 537 sayılı oluru ile kurulmuştur.

Kooperatifin kuruluş aşamasında şehrin değişik bölgelerinden tanınan esnafın katılımı ve çevrelerini yönlendirmeleri güven oluşturmuş ve kooperatife katılım sağlanmıştır. 280 üyesi bulunan kooperatifin kuruluş sürecinde yaklaşık 130 işletmenin kayıt altına alınması sağlanmıştır.

Bu çalışmalar gerçekleştirilirken Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı'na 2009 yılında, K.S.S.'nin kurulması için proje sunulmuş ve buradan gelecek destekle inşaatın tamamlanması planlanmıştır. Ancak proje başvurusu olumlu sonuçlanmamıştır. Bu noktada kurulmuş olan Kooperatif faaliyetlerini sonlandırmak yerine, diğer kurum/kuruluşların da desteği ile inisiyatifi kendi eline alıp çalışmalarına hız vermiştir.

06.05.2009 tarihinde Milli Emlak Müdürlüğünden 1164, 1165, 1166 ve 1167 nolu parselleri bu amaçta kullanılmak üzere 4706 sayılı yasa gereği harca esas değer üzerinden satın alınarak proje çalışmalarına başlanmıştır. Projelendirme aşamasında çeşitli bölgelerde K.S.S.'ler ziyaret edilmiş, işletmelerin günün şartlarındaki ihtiyaçları göz önüne alınmış ve bu doğrultuda projeler hazırlanmıştır.

Bu noktada Kooperatif, Ticaret ve Sanayi Bakanlığının kredi desteğinden faydalanmamayı tercih etmiştir. Bunun altında yatan en önemli nedenin de, mevcutta bu destekten faydalanan K.S.S.'lere Bakanlığın tip projelerinin uygulanması (tip projeler günümüz şartlarında ihtiyaca cevap vermediğinden) ve ödeneklerden dolayı inşaat sürelerinin uzaması olduğu belirtilmektedir.



İnşaat yapı ruhsatı alınarak, 10.03.2010 tarihi itibarıyla inşaat çalışmalarına başlanmış ve inşaat bitim süresi işe başlama tarihinden itibaren 2 yıl olarak planlanmıştır. 2010 yılı sonu itibarıyla de inşaat seviyesi % 40 civarındadır.

2. K.S.S. Yapılarının Dağılımı

Metalciler Yapı Kooperatifi'nin yaptığı K.S.S'de işyeri sayısı 280 olup 3 tip yapı bulunmaktadır:

YAPILARIN DAĞILIMI		
Metrekare (m ²)	Adet	Yaklaşık Maliyet (TL)
104	72	48.000
195	104	90.000
405	104	150.000

Not: Belirlenmiş olan yaklaşık maliyet hesapları piyasa araştırmasına göre hesaplanmıştır.

K.S.S'de bulunan 280 işyerine ek olarak 7 sosyal tesis (idare binası, sağlık tesisi, spor tesis alanı, restaurant+cafe, PTT, banka, kargo, market v.b.) yapılarının da inşaatı planlanmıştır. İdare Binası 4 kat (bodrum + 3) olarak planlanmış olup, idari kat, konferans salonu, mesleki eğitim merkezi, Ar-Ge için ortak atölye ve laboratuvar gibi kısımları bünyesinde içecek şekilde planlanmıştır.

2009 YILI YAKLAŞIK MALİYET HESAP TABLOSU						
	YAPI SINIFI	YAPI İŞLERİ	ADET	ALANI (m ²)	BİRİM FİYATI (TL/m ²)	TUTARI (TL)
1		1164 NOLU PARSEL				
	3A	A TİPİ DÜKKÂN	50	23.334,00	448,00	10.453.632,00
	3A	B TİPİ DÜKKÂN	52	12.200,76	448,00	5.465.940,48
	3B	İDARE BİNASI	1	2.086,70	511,00	1.066.303,70
	4B	GENEL SİĞİNAK	1	1.801,50	640,00	1.152.960,00
					TOPLAM	18.138.836,18
2		1165 NOLU PARSEL				
	3A	B TİPİ DÜKKÂN	26	6.100,38	448,00	2.732.970,24
	3A	C TİPİ DÜKKÂN	42	5.320,56	448,00	2.383.610,88
	4A	RESTAURANT + CAFE	1	1.461,91	577,00	843.522,07
	4B	MARKET+KARGO+BERBER	1	246,65	640,00	157.856,00
	4B	PTT+BANKA	1	1.173,60	640,00	751.104,00
	4B	SAĞLIK OCAĞI+GÜVENLİK	1	493,20	640,00	315.648,00
	4B	GENEL SİĞİNAK	1	154,50	640,00	98.880,00
					TOPLAM	7.283.591,19
3		1166 NOLU PARSEL				
	3A	A TİPİ DÜKKÂN	36	16.897,68	448,00	7.570.160,64
	3A	B TİPİ DÜKKÂN	26	6.100,38	448,00	2.732.970,24
	3A	C TİPİ DÜKKÂN	30	3.800,40	448,00	1.702.579,20
	4A	RESTAURANT + CAFE	1	1.461,91	577,00	843.522,07
	4B	GENEL SİĞİNAK	1	1.441,50	640,00	922.560,00



					TOPLAM	13.771.792,15
4	1167 NOLU PARSEL					
	3A	A TİPİ DÜKKÂN	18	8.400,24	448,00	3.763.307,52
	4B	GENEL SİĞİNAK	1	600,00	640,00	384.000,00
					TOPLAM	4.147.307,52
					GENEL TOPLAM	43.341.527,04

K.S.S. inşaatı için planlanan bütçe yaklaşık **43 Milyon TL**'dir. Bu para, Kooperatif üyeleri tarafından karşılanmakta olup, yakın zamanda bir banka ile anlaşarak Kooperatif üyelerinin uygun şartlarda bireysel olarak kredi alabilmesinin de önü açılmıştır.

3. Kooperatif Üyelerinin Dağılımı

KOOPERATİFE KAYITLI ÜYELERİN İŞ ALANLARI		SAYISI
1	Çelik Konstrüksiyon ve Demir Doğrama	165
2	Kaynak İşleri ve Sıcak Demircilik	22
3	Çelik Kapı Üreticileri	5
4	Tarım Aletleri İmalatçıları	6
5	Çelik Mutfak Tezgâhları İmalatçıları	5
6	Tornacılar, Makine Parçaları, Hırdavat ve Yedek Parça Üreticileri	11
7	Soba Üreticileri, Tenekecilik İşleri ve Havalandırma Sistemleri	16
8	Değirmen Parçaları İmalatçıları	1
9	Dökümcüler	1
10	Alüminyum ve PVC Doğramacıları	9
11	Tel Örne İmalatçısı	2
12	Ferforje İmalatçısı	3
13	Bobinajcılar ve Güç Kaynağı İmalatçıları	2
14	Çelik Pano İmalatçıları	8
15	Bilemeci	1
16	Vinç Parçaları ve Kepçe Kovaları İmalatçıları	6
17	Kalıp İmalatçıları	7
18	Kepen ve Daraba İmalatçıları	4
19	Sondaj Malzemeleri İmalatçıları	2
20	Soğutma Sistemleri İmalatçıları	4
TOPLAM		280

4. Kooperatif ve Sektörel Gelişme

İlimizde iş sahiplerinin inisiyatifi ve çalışmalarıyla kurulan ve faaliyetine devam eden Kooperatif, çoğu zaman eksikliği dile getirilen ortak faydalar etrafında birlikte iş yapma kültürünün ender örneklerinden biridir.

Kooperatif Yönetim Kurulu Üyeleri ile yapılan görüşmelerde, Diyarbakır İlinde Metal Ana Sanayi sektöründe faaliyet gösteren yapıların genel olarak küçük çapta çalışan firmalar olduğu, büyük bölümünün bina altlarında ve uygun olmayan koşullarda, şehrin belli noktalarına dağılmış vaziyette buldukları belirtilmiştir. Yetersiz alt yapının aynı zamanda bu sektörde çalışan firmalar açısından hem büyümenin önündeki bir engel oluşturduğu, hem de saygınlık kaybına sebebiyet verdiği belirtilmiştir. Yeni yapmış oldukları kooperatif ile sadece fiziksel bir



mekân değil, aynı zamanda sektörel bir gelişme merkezi yaratabilmek amacıyla olduklarını ifade etmişlerdir.

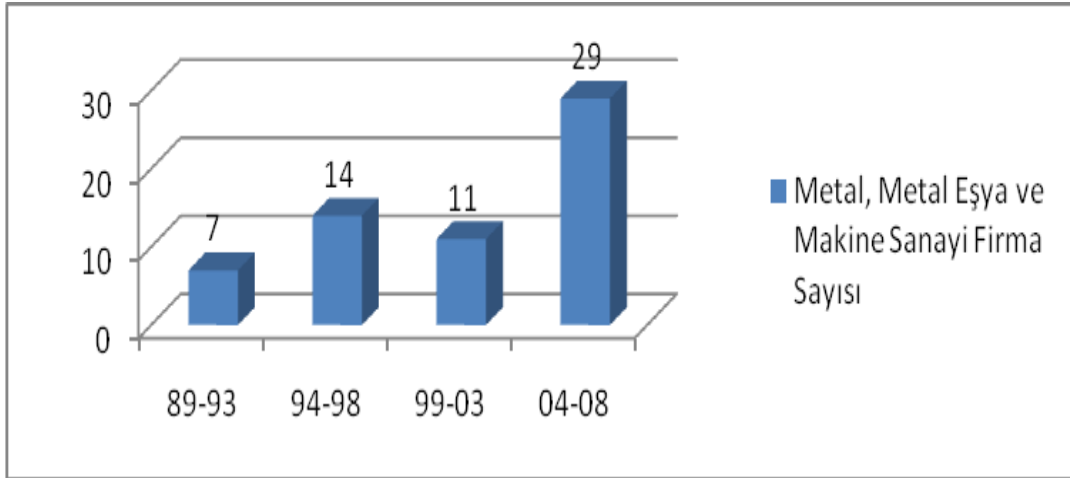
Kooperatif üyeleri genel olarak küçük çapta esnaftan oluşmakla beraber, yapı içinde esnaf boyutunu aşan (üyelerin yaklaşık % 30'u civarı) ve Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı olan üyeler de bulunmaktadır. Bu durum benzer sektörde yer alan farklı aktörlerin bir araya gelerek karşılıklı etkileşimini ve firmalar arası iletişimi artıracak olumlu bir etken olarak algılanmaktadır.

5. Diyarbakır'da Metal, Metal Eşya ve Makine Sanayi

5.1. Mevcut Durum

Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası verilerine dayanılarak hazırlanmış olan Diyarbakır İli Sanayi Raporuna göre, “*Metal Sanayi Ve Metal Eşya ve Makine Sanayisi*”nde 78 işletme faaliyet göstermekte olup toplam 1.077 kişi istihdam edilmektedir. İşletme sayısına göre sektörel dağılımdaki payı % 14,9 iken, istihdam dağılımındaki payı % 8,1'dir.

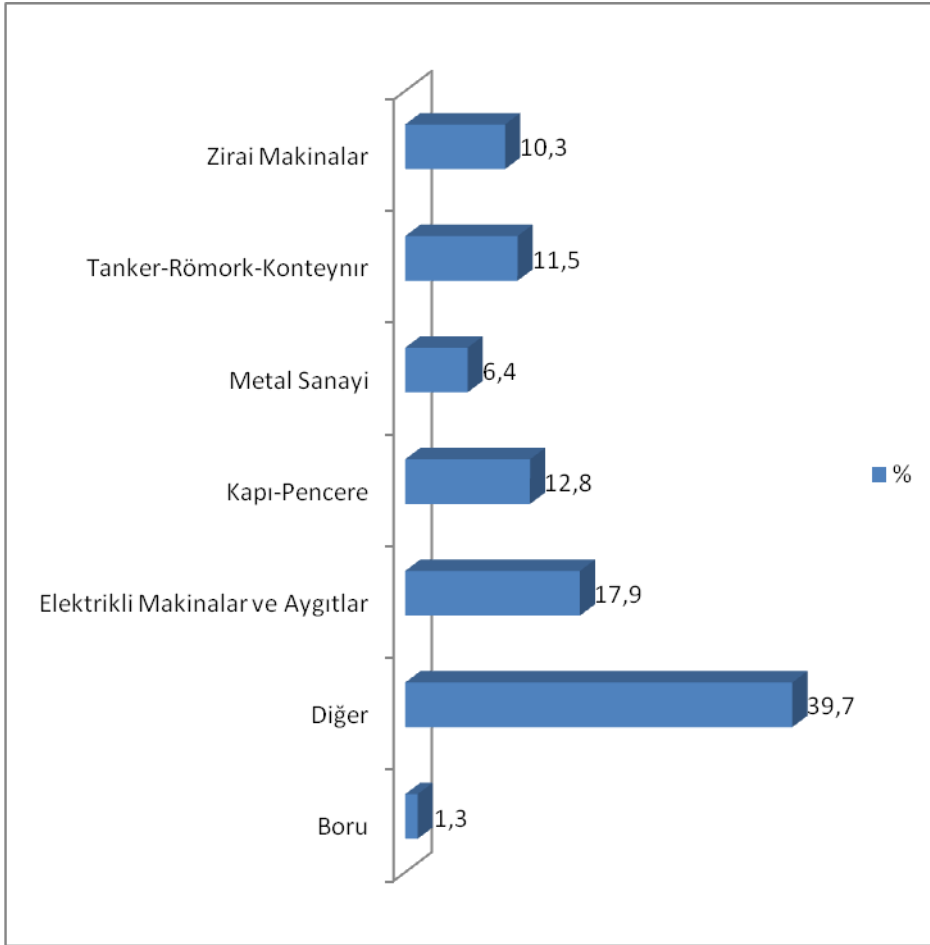
Grafik 1 – Diyarbakır İlinde Kurulan Metal, Metal Eşya ve Makine Sanayi İşletmelerinin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı



Kaynak: DTSO (2009). Diyarbakır İmalat Sanayi Profili Araştırması (Yayınlanmamış Rapor).

Firmaların kuruluş yıllarına bakıldığında diğer sektörlerde olduğu gibi bu sektörde de özellikle son 5 yılda yeni kurulan firma sayısında artış görülmektedir.

Grafik 2 – Metal, Metal Eşya ve Makine Sektörünün İşletme Sayısına Göre Alt Dağılımı



Kaynak: DTSO (2009). Diyarbakır İmalat Sanayi Profili Araştırması (Yayınlanmamış Rapor).

Bu sektörde alt sektör dağılımına bakıldığında % 17,9'unu elektrikli makineler ve aygıtlar oluşturmaktadır. Bu işletmelerde daha çok elektrik panosu, regülatör ve transformatör üretilmektedir. Alüminyum pencere ve çelik kapı üretimi yapan firmaların oranı % 12,8; çeşitli zirai makineler ve aksamalarını üreten firmaların oranı % 10,3; tanker, römork, konteynır üreten firmaların oranı % 11,5 olarak görülmektedir. Ana metal sanayi olarak çelik konstrüksiyon, tel ve muhtelif demir aksamaları üretimi yapılmakta olup bu işletmelerin oranı % 6,4'tür. Ayrıca bu grupların içine girmeyen soba, tüfek, merdiven, ütü masası, askılık, asansör kapısı, kepçe kovası gibi çeşitli alanlarda üretim yapan firmalar mevcuttur.

Bununla birlikte Kooperatifin yaptığı çalışmada Diyarbakır İli metal işleri ile ilgili meslek grubu yaklaşık firma sayısı 350 olarak belirlenmiştir. Bu değerler dikkate alındığında sektörün hem sektörel dağılımda hem de istihdamdaki payının azımsanamayacak miktarda olduğundan söz edilebilir.

5.2. TRC2 Bölgesi (Diyarbakır-Şanlıurfa) 2011-2013 Bölge Planı ve İmalat Sanayi

Karacadağ Kalkınma Ajansı tarafından TRC2 Bölgesi (Diyarbakır-Şanlıurfa) için hazırlanan 2011-2013 Bölge Planı'nda dört gelişme eksenini belirlenmiş olup bu eksenlerden biri, "İstihdam Kapasitesi ve Rekabet Gücü"dür. Bu eksen kapsamında *İstihdamı ve Üretimde Katma*



Değeri Artırmak amacı, “tarımsal ve endüstriyel üretimde verimin artırılması, katma değeri yüksek üretim yapısına geçilmesi, bölge potansiyelleri ve tüketim talepleri doğrultusunda imalat sanayinin geliştirilmesi ve KOBİ’lerin kapasitelerin geliştirilmesi ile istihdam kapasitesinin artırılması” şeklinde tanımlanmıştır.

Yukarıda belirtilen hedefi gerçekleştirmek için belirlenen strateji *Sanayide Üretim Kapasitesinin ve Katma Değerinin* artırılmasıdır. Bu ana stratejinin alt stratejilerinden biri de Bölgede yığılan/yoğunlaşan sanayi ve alt sektörlerinin geliştirilmesidir. Alt stratejide belirlenen öncelikli sektörlerden biri **Makine ve Teçhizat Hariç: Fabrikasyon Metal Ürünlerin İmalatı** olarak belirlenmiştir. Bölge Planında alt strateji ile ilgili belirlenen tedbirler aşağıdaki gibidir:

TEDBİRLER	
T1	Alt sektörlerin üretim ve istihdam kapasitelerini artırmaya yönelik desteklerin sunulması
T2	Hammaddenin bölgede işlenmesini sağlayacak desteklerin sunularak katma değer artırılması
T3	Markalaşmanın teşvik edilerek tanınırlığın artırılması
T4	Ar-Ge ve yenilikçilik faaliyetlerinin desteklenmesi
T5	Büyük ölçekte entegre işletmeler kurmak için ortaklıkların/birleşmelerin desteklenmesi
T6	Kümelenme potansiyeli olan alt sektörlerin belirlenmesi için araştırmaların yapılması ve kümelenmenin teşvik edilmesi

Buna ek olarak Bölge Planı’nda bir diğer alt stratejide; bölge potansiyelleri ve tüketim talepleri doğrultusunda imalat sanayinin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir. Bu alt stratejinin tedbirlerinden biri de bölgedeki gelişmeler ve devam eden yatırımlar doğrultusunda talep artışı beklentisinin olduğu ürünlerin bölgede üretilmesinin desteklenmesidir.

Tedbir kapsamında belirlenen yeni alt sektörler:

- *Tarım makineleri ve sulama ekipmanları,*
- *Yapı malzemeleri ve kimyasalları,*
- *Yenilenebilir enerji sistemleri (özellikle güneş enerjisi ve biyogaz) ve yan sanayi ürünlerinin imalatı.*

Bölge Planı’nın yanı sıra, Hazine Bakanlığı’nca sağlanan bölgesel teşviklerde Metal Eşya ve Makine Teçhizat İmalatı ilimizde desteklenecek öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir.

Bölge Planı incelendiğinde, faaliyetine devam eden Kooperatifin sektörel gelişme, işbirliği kültürünün devamının sağlanması, küme oluşturmaya yönelik çalışmalar ve benzeri faaliyetler için desteklenmesinin uygun olduğu görülmektedir. Bununla birlikte sektörün kendi içinde, dış bir etken olmadan oluşmuş olan işbirliğinin daha ileri safhalara taşınması gerekliliği aşikârdır. Kooperatif yönetiminin bu noktada istekli olması şimdiye kadar yapılmış olan çalışmalardan farklı olarak tabandan katılımı, sahiplenmeyi ve sürekliliği tetikleyecek en önemli faktör olarak öne çıkmaktadır.